

Література:

1. Пустовіт Г.П. Позашкільна освіта і виховання Підручник /авт.: Пустовіт Г.П. – К.: Педагогічна думка. 2012. – 272 с.
2. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах: Монографія. – К. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.
3. Тритяк С. П. Портфоліо учня початкової школи / С. П. Тритяк, О. І. Данілова // Початкове навчання та виховання. – 2010. – №16-18 (червень). – С. 78-95.

Донець О. Б.*

РОЛЬ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто проблему формування професійного іміджу, схарактеризовано його складові, здійснено дослідження ефективності самоосвітньої діяльності педагога, визначено коло проблем, які необхідно розв'язати у контексті управління навчальним закладом.

Стрімкі цивілізаційні зміни, які невпинно відбуваються в нашому суспільстві, знаходять своє активне відображення і в освіті, зокрема в професійній діяльності педагогічних працівників. Інноваційний зміст освітніх послуг, необмежений потік інформаційних ресурсів, різноманітність мультимедійних засобів навчання, зміна стереотипів сучасної молоді, безперечно, накладають свої відбитки і на суспільне замовлення щодо праці педагогів. Так, І.П. Підласий стверджує, що «...сучасний учитель повинен бути конкурентоспроможним, оскільки ринок із його виснажливою працею, постійною конкуренцією, мінливим попитом не залишає людині вибору. Якщо вона хоче бути затребуваною – потрібно грати по ринковим правилам. У прагматичному світі, де основними цінностями молоді стають багатство і кар'єра, ніхто не захоче витратити ні хвилини часу, ні копійки грошей на непотрібне вивчення предмета, що нічого не дає надалі» [6, с. 3]. Тому нові парадигми вітчизняної освіти потребують переосмислення вимог відносно розвитку професіоналізму вчителів. Сучасні нормативні документи об'єктивно потребують від педагогів активної самоосвітньої діяльності, ґрунтовної методичної підготовки на нових змістовно-організаційних основах, використання телекомунікаційних технологій у навчально-виховному процесі, вивчення та впровадження у власну професійну діяльність досвіду видатних педагогів минулого та сьогодення. З огляду на це проблема організації самоосвіти є актуальною.

Мета написання статті полягає в дослідженні ролі самоосвітньої діяльності та її впливу на розвиток професійного іміджу сучасного педагога.

Реалії сьогодення свідчать, що імідж професії педагога нині знаходиться чи не на найнижчому шаблі серед загального переліку професій. Вважаємо, що таке становище має соціальні

* © **Донець О. Б.**

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

причини, і одна з них – спрощене розуміння, а відповідно й формування іміджу сучасного педагога. Цієї проблеми торкались в своїх дослідженнях Б. Ананьєв, П. Анохін, Г. Беленька, Н. Гвзій, П. Гуревич, І. Зязюн, А. Кононенко, Л. Мітіна, Е. Петрова, С. Рубінштейн, Б. Ушаков, В. Шепель та інші.

Термін «імідж» в перекладі з англійської означає «образ, уявлення», або зовнішній образ, створений суб'єктом з метою викликати конкретне враження, думку ставлення до навколишнього. Більшість довідникових видань розкривають зміст поняття «імідж», трактуючи його як цілеспрямований образ, набір визначених якостей, що асоціюються в людей з певною індивідуальністю, або уявним образом чогось раніше невідомого, конкретного чи абстрактного [2]. Також поняття «імідж» вживається у розумінні образу, що має характер емоційно забарвленого стереотипу кого-небудь або чого-небудь.

Наприкінці ХХ ст. проблема формування іміджу стала предметом суспільної уваги і наукового аналізу. Так, праця В. Шепель «Іміджелогія та секрети особистої привабливості» (1994) поклала початок процесу глибокого вивчення поняття і сутності іміджу, а також дала поштовх для розвитку нової галузі наукового дослідження – іміджелогії, а у сфері професійної підготовки фахівців – започаткуванню нової спеціальності – іміджмейкера.

На побутовому рівні термін вживається стосовно людини в двох вимірах: зовнішньому і внутрішньому. Перший описує зовнішні характеристики і вигляд людини, другий – внутрішні характеристики, з яких формується її репутація. Як вважає В. Семенченко, ці дві частини складають єдине ціле, тому можна констатувати, що імідж – це цілісний образ особистості, що об'єднує її зовнішні та внутрішні характеристики [7].

Розглянемо більш детально окремі цілісні складові іміджу сучасного педагога, які, на наш погляд, можуть бути йому притаманні та які відображають певною мірою існуючі суспільні запити.

1. *Професіоналізм.* Аналіз науково-педагогічної літератури дає змогу констатувати, що зазначене поняття розглядається як опанування педагогом інноваційних особливостей теорії і методики викладання за фахом, а також передбачає застосування у власній професійній діяльності продуктивних знань із педагогіки та психології.

2. *Харизматичність.* Харизма – це характерна властивість, завдяки якій людину оцінюють як обдаровану особливими якостями і здатну робити ефективний вплив на інших. Зaujважимо, що поняття «харизма» веде свій початок з давньогрецької міфології й означає «притягувати до себе увагу». Класичне визначення харизми здійснено німецьким соціологом М. Вебером, який називає харизмою якість особи, що визнається надзвичайною й оцінюється, як обдарована надприродними, надлюдськими або, шонайменше, специфічно особливими силами і властивостями, не доступними іншим людям.

Таким чином, харизматичний педагог – це людина, яка

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

справляє на оточуючих сильне враження. ЯКОМУ вони піддаються і готові слідувати за нею, наслідувати її в певних справах, намагатися досягати очікуваних (визначених вчителем) результатів.

3. *Конкурентоспроможність.* Поняття конкурентоспроможності має на меті постійний розвиток та самовдосконалення особистості. Відтак перед учителем постає завдання підвищення якості освітніх послуг через оволодіння сучасними технологіями.

4. *Мобільність.* Професійна мобільність передбачає володіння педагогом узагальненими професійними засобами й уміннями та їх ефективного використання в педагогічній діяльності. Професійна мобільність передбачає також високий рівень готовності спеціаліста до оперативного відбору й реалізації оптимальних способів виконання різних доручень. В умовах невпинних освітніх новотворень професійна мобільність виступає також важливим компонентом кваліфікаційної структури спеціаліста.

5. *IT-компетентність.* Запровадження в навчально-виховний процес інформаційно-комунікаційних технологій є вимогою часу. Нині без їх використання не можливо забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх учнів. Тому вчитель повинен уміти користуватися різними сучасними видами девайсів (комп'ютерами, ноутбуками, планшетами, електронними книгами, мультимедійними дошками й ін.), адже такі електронні засоби, по-перше, прискорюють підготовку до уроку, по-друге, їх активне використання безпосередньо впливає на ефективність викладання предмета загалом. Окрім того, інформаційні ресурси мережі Інтернет надають можливість швидко та зручно відшукувати різноманітні інформаційно-методичні матеріали, необхідні вчителю для роботи. Однак, ураховуючи швидкість такого пошуку та відносно невеликі матеріальні витрати на придбання й використання необхідної техніки, доцільним є формування професійного іміджу через активне мережеве спілкування: участь у вебінарах, он-лайн конференціях та інших методичних заходах.

6. *Активне заняття самоосвітою.*

Роль самоосвітньої діяльності у професійному становленні педагога є неоціненною. Учитель – це не тільки той, хто навчає, а й у першу чергу, той, хто учиться сам. У статті 55 Закону України «Про освіту» наголошується, що педагогічні та науково-педагогічні працівники мають право на «вільний вибір форм, методів, засобів навчання, виявлення педагогічної ініціативи» [5]. З огляду на це особливої актуальності набуває індивідуальна науково-методична робота вчителя, яка розглядається нами як цілеспрямована, планомірна та систематична робота над удосконаленням теоретичної та практичної підготовки. Найважливішою індивідуальною формою науково-методичної роботи є самоосвіта вчителя, адже тільки знання, здобуті самостійно, із власної ініціативи, мають для людини найбільшу ефективність.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Зупинимось більш детально на дослідженні ролі самоосвітньої діяльності та її впливу на розвиток професійного іміджу сучасного педагога.

Термін «самоосвіта» увійшов до наукового вжитку в 30–60-ті роки XIX століття. За «Українським педагогічним словником» С. У. Гончаренка самоосвіта – це освіта, яка набувається в процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі. Самоосвіта є невід'ємною частиною систематичного навчання в стаціонарних закладах, сприяючи поглибленню, розширенню і більш міцному засвоєнню знань» [2]. У свою чергу, А. К. Громцева розглядає самоосвіту як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність самої особистості, яка керується вказаною діяльністю з метою вдосконалення своєї освіченості. Категорійні ознаки цілеспрямованості та систематичності вказують у цьому випадку на керований характер самоосвіти, яка здійснюється добровільно і має полімотивований характер. Останнє, на її погляд, також підкреслює її відмінність від інших типів самостійних робіт, які організовуються вчителем у навчально-виховній діяльності. В означеному тлумаченні поняття «самоосвіта» зазначається ще й те, що вона здійснюється згідно з внутрішніми потребами особистості та за її власним бажанням [3].

Необхідність організації самоосвіти педагогічних працівників обумовлюється специфікою педагогічної діяльності загалом, а також реаліями і тенденціями безперервного характеру освітніх процесів, пов'язаних з умовами педагогічної праці, які постійно змінюються внаслідок еволюції науки й техніки. З іншого боку, доцільність самоосвіти пояснюється її соціальною роллю в системі викладання навчального предмета, яка полягає в забезпеченні пропедевтичної готовності молоді до раціонального розподілу трудових ресурсів і активної участі в постійно обновлюваних процесах життєдіяльності суспільства. Таким чином, самоосвіта – це безперервний процес саморозвитку та самовдосконалення вчителя внаслідок спеціально організованої, самодіяльної, систематичної пізнавальної діяльності, спрямованої на досягнення певних особистісно й суспільно значимих цілей.

Самоосвіта є однією з форм підвищення кваліфікації педагога, підвищення його професійного іміджу. Статистичні дані засвідчують той факт, що кількість дорослих людей, які займаються самоосвітою протягом життя, досить висока у країнах Західної Європи (80%), натомість в Україні вона складає всього декілька відсотків [4].

Організація самоосвітньої діяльності може відбуватись різними шляхами, за різними «сценаріями» і різними темпами, однак у логічному поєднанні запитів і форм, механізмів, що дасть змогу забезпечити її ефективність і особистісну орієнтованість. Однією з основних складових успішності самоосвіти є її свідоме вмотивування, задля чого педагогам варто ознайомлюватися з досвідом колег та працівниками вчених.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Наступним кроком, на наш погляд, має стати самостійне визначення вчителем певного кола проблем, які виникають у його діяльності і впливають на її ефективність, наприклад з таких аспектів:

- недостатній рівень теоретичних знань щодо окремих тем навчальної програми з предметів, які викладає вчитель;
- недостатнє знання методичних основ реалізації нових педагогічних технологій;
- інертність їх використання у власній педагогічній діяльності, спричинена обмеженістю матеріальної бази навчальних приміщень;
- недостатність урахування психологічних особливостей та соціальних прагнень сучасних учнів при виборі змісту, форм і методів навчання;
- недостатній рівень комп'ютерної грамотності щодо впровадження інформаційних технологій у навчальний процес;
- домінування традиційних, але дещо застарілих зразків («штампів») у тематичному, календарному та поурочному плануванні навчального процесу;
- недостатній рівень умінь використовувати у своїй роботі технології експериментування й визначення педагогічної ефективності нововведень;
- обмеженість переліку об'єктів праці учнів, придатних для розробки й виготовлення проектних робіт.

Це коло проблем може бути розширене або звужене вчителем відповідно до його індивідуального досвіду, але має бути свідомо осмисленим, оскільки воно відкриє «горизонти» і перспективи планування самоосвіти як наступного кроку на шляху розвитку свого професіоналізму.

Як свідчить досвід педагогів-практиків, планування самоосвіти доцільно вести у двох площинах – вертикальній та горизонтальній. У вертикальній площині доцільно визначити етапи самоосвіти, наприклад:

I – настановний – передбачає створення настрою на самостійну роботу; вибір (формулювання) мети роботи; осмислення послідовності своїх дій;

II – навчальний – педагог ознайомлюється з новітньою психолого-педагогічною і методичною літературою з даної проблеми, відвідує семінари, лекторії, проходить курсову підготовку з підвищення кваліфікації;

III – практичний – збір фактів з реалізації певних питань, їх відбір та аналіз можливостей екстраполяції у власну діяльність; епізодична апробація нових методів роботи; постановка експериментів;

IV – впровадницький – створення достатнього дидактичного забезпечення та його уведення в систематичне навчання школярів;

V – підсумково-контрольний – педагог підбиває підсумки своєї самостійної роботи, узагальнює самоспостереження, оформлює результати у звітах та описах своєї роботи, аналізує причино-наслідкові зв'язки між певними досягненнями і невда-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

чами, формулює і обґрунтовує певні висновки та визначає ближні і дальні перспективи подальшої роботи;

VI – публіцистичний – укр. доцільна підготовка виступів на засіданнях методичних об'єднань, доповідей на конференціях, підготовка до друку науково-методичних публікацій.

А в горизонтальній площині при плануванні слід визначити зміст і форми певних дій з метою самоосвіти, наприклад:

Складання переліку літературних і інформаційних джерел з проблемного питання (терміни виконання)	Перелік адрес ЗНЗ, форм і термінів ознайомлення з досвідом колег (терміни виконання)	Перелік заходів розробки і впровадження власних методичних розробок (терміни виконання)	Освоєння досвіду дослідницької та експериментальної роботи (терміни виконання)	Перебачувані результати (поурочне планування, виступи на МО, доповіді, описи досвіду, авторські статті) (терміни виконання)
---	---	--	---	--

Розроблений таким чином план, на наш погляд, може слугувати путівником, за яким процес самоосвіти поступово сприятиме досягненню вчителем вищих щаблів професіоналізму.

Отже, розглянувши окремі складові іміджу сучасного педагога та дослідивши, зокрема, роль самоосвітньої діяльності та її впливу на розвиток професійного іміджу сучасного педагога, маємо змогу констатувати наступне.

Роль самоосвітньої діяльності у професійному становленні педагога є неогочинною. Усвідомлена, мотивована та цілеспрямована систематична самоосвітня діяльність значною мірою підвищує рівень професійну компетентність учителя.

Професійний імідж, на формування якого значною мірою впливає активна самоосвітня діяльність, а також інші системно розвинені якості особистості, дозволяють педагогу бути затребуваним у професії, вивчати і впроваджувати нові педагогічні технології, здійснювати самоаналіз професійної діяльності, налаштовувати учнів на «переможне навчання» (навчання, за якого кожен учень упевнений у тому, що будь-яку перешкоду він зуміє подолати та досягне значного успіху, якщо для реалізації запланованої мети вкладає у справу особисті фізичні та інтелектуальні ресурси), підвищувати рівень ерудиції та загальної особистої культури.

Відтак, саме пошуку альтернативних шляхів формування професійного іміджу педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти можуть бути присвячені подальші наукові пошуки.

Література:

1. Вишневецький В. П. Шляхи розвитку професіоналізму вчителя трудового навчання / В. П. Вишневецький, Г. М. Гаврилюк // Якість природничо-математичної та технологічної освіти як науковий та соціальний пріоритет: матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції / наук. ред. Г. С. Юзбашева. – Херсон: Айлант, 2011. – Випуск 14. – С. 310-312.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. -375 с.
3. Громцева А.К. Формирование у школьников готовности к самообразованию: Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. институтов. – М.: Просвещение, 1983. – 144с.
4. Жорова І.Я. Розвиток професіоналізму педагога в контексті парадигм післядипломної освіти початку ХХІ століття // – Педагогічний альманах. – 2011. – Випуск 10. – С.290-294.
5. Закон України «Про освіту». – К.: Генеза, 1996. – 36с.
6. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 360с.
7. Семенченко В. Складові іміджу сучасного педагога [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua>. – Назва з екрану.

Мануйло Ю. О.*

МОЖЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ TEA (TEACHING EXCELLENCE AND ACHIEVEMENT PROGRAM)

У статті розкрито можливості, які надає Програма TEA вчителям загальноосвітніх шкіл Європи та Південної Азії щодо поглиблення компетентності у предметах, які вони викладають, покращення навичок викладання, стажування у загальноосвітніх навчальних закладах.

Загальновідомим фактом є обрання Україною курсу на європейську інтеграцію. Інтеграція системи освіти України в Європейський освітній простір передбачає розвиток співпраці освітніх систем різних країн. У Законі України «Про освіту» зазначено: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру» [1]. Самоосвіта вчителя є необхідною умовою його професійної діяльності. У сучасних умовах особливого значення набуває розвиток міжнародних зв'язків, особливо в галузі освіти [7]. Тому одним із шляхів самоосвіти вчителів та підвищення їх професійної кваліфікації є участь у міжнародних програмах наукових досліджень або програмах обміну досвідом.

Питанням, пов'язаним із можливістю використання досягнень зарубіжного досвіду у вітчизняній освіті, присвячені роботи видатних психологів та педагогів В.Ф.Бондаренка, О.Верхогляд, О.В.Вошевської, К.Корсака, Г.О.Козлакової, В.І.Лугового, І.В.Ляшенко, О.О.Романовської, Ж.В.Таланової [3–5].

Мета статті – розгляд можливостей міжнародної освітньої Програми Педагогічної майстерності TEA (Teaching Excellence

* © Мануйло Ю. О.